

Izvorni naučni članak

UDK: 334.722.8:657.3(497.11:497.5)
doi:10.5937/ekonhor21010550

OBELODANJIVANJA O SEGMENTIMA U FINANSIJSKIM IZVEŠTAJIMA AKCIONARSKIH DRUŠTAVA U REPUBLICI SRBIJI I REPUBLICI HRVATSKOJ

Vladimir Obradović^{1*}, Marko Milašinović² i Jasmina Bogičević¹

¹Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu

²Fakultet za hotelijerstvo i turizam u Vrnjačkoj Banji, Univerzitet u Kragujevcu

Informacije o segmentima preduzeća predstavljaju važnu osnovu za donošenje poslovnih odluka. Da bi odluke zasnovane na informacijama o segmentima bile adekvatne, te informacije treba da budu saopštene u skladu sa regulativom. Cilj rada je da se ispita adekvatnost informacija o segmentima kotiranih društava u Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj, kao i da se utvrdi da li postoje veze između obima obelodanjenih finansijskih informacija o segmentima i veličine preduzeća i karaktera revizorske kuće. Istraživanje je otkrilo da obelodanjivanje informacija o segmentima generalno nije potpuno u skladu sa Međunarodnim standardom finansijskog izveštavanja 8 - Segmenti poslovanja. Utvrđeno je i da akcionarska društva sa većom vrednošću ukupnih sredstava obelodanjuju detaljnije finansijske informacije o segmentima. Međutim, nije otkrivena statistički značajna razlika u količini obelodanjenih informacija o segmentima između preduzeća čiji su finansijski izveštaji predmet revizije od strane velikih revizorskih kuća i onih koja su klijenti ostalih revizorskih kuća.

Ključne reči: izveštavanje o segmentima, Međunarodni standard finansijskog izveštavanja (MSFI) 8, akcionarska društva, Beogradska berza, Zagrebačka berza

JEL Classification: M41, M42

UVOD

Izveštavanje po segmentima predmet je teorijskih i empirijskih studija od sredine XX-og veka, nakon što se došlo do zaključka da konsolidovani finansijski izveštaji ne mogu da odgovore na povećane potrebe za informacijama, usled porasta značaja spajanja

i pripajanja preduzeća i njihovog diverzifikovanja (Medved, Milutinović & Tadić, 2016), pri čemu se konstatuje da bi, bez informacija o segmentima, konsolidovani finansijski izveštaji bili nepotpuni (Chen & Znah, 2003). Prema tome, izveštavanje po segmentima razvilo se kao dopuna konsolidovanom izveštavanju, sa ciljem pružanja boljeg uvida u aktivnosti grupe pravno samostalnih entiteta, koji čine ekonomsku celinu (Weetman, 2010). Ipak, informacije o segmentima ne povećavaju samo informativnu

* Korespondencija: V. Obradović, Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Liceja Kneževine Srbije 3, 34000 Kragujevac, Republika Srbija; e-mail: vobradovic@kg.ac.rs

vrednost konsolidovanih finansijskih izveštaja, već i informativna vrednost pojedinačnih finansijskih izveštaja raste kada se, kao dodatak informacijama o celini, obelodanjenim u tim izveštajima, obelodane informacije o njenim segmentima. Izveštavanje po segmentima jedan je od ključnih pragmatičnih aspekata međunarodnog računovodstva (Bogicevic, 2013).

I. Medved *et al* (2016, 213), navode da se glavni cilj finansijskog izveštavanja po segmentima, koji se odnosi na zadovoljenje informacionih potreba internih i eksternih interesenata preduzeća, ostvaruje time što takvo izveštavanje, između ostalog, doprinosi da se:

- sagleda (ne)uspeh segmenata i njihov doprinos (ne)uspehu celine,
- planiraju i kontrolišu prihodi, rashodi i rezultat, a time i analizira ekonomičnost i rentabilnost segmenata,
- menadžeri i drugi zaposleni motivišu da ostvaruju ciljeve preduzeća, kroz ostvarivanje ciljeva segmenata, i
- identifikuju zasluge odnosno odgovornosti za (ne) uspeh segmenata.

Obelodanjivanjem informacija o poslovanju segmenata, unapređuje se iskazna moć finansijskih izveštaja, odnosno, poboljšava se osnova za donošenje odluka od strane korisnika tih izveštaja (Stojanović, 2018). Izveštavanje po segmentima olakšava procenu rizika i povećava sigurnost investitora (Malinić, Milićević i Stevanović, 2019). Mada poslovne aktivnosti odlikuje stalna izloženost rizicima (Jovkovic, 2019), rizici ne moraju da budu ravnomerno raspoređeni unutar entiteta, već vrste i nivoi rizika mogu da se razlikuju između segmenata. Izveštavanje po segmentima može da smanji informacionu asimetriju (Kajüter & Nienhaus, 2017), što može uticati na sniženje cene kapitala za preduzeća.

O značaju izveštavanja po segmentima govori i činjenica da je ovom problemu posvećen jedan od najranijih dokumenata Međunarodnog komiteta za računovodstvene standarde - Međunarodni računovodstveni standard (MRS) 14, Izveštavanje

po segmentima (Stojanović, 2018). Danas, izveštavanje po segmentima reguliše Međunarodni standard finansijskog izveštavanja (MSFI) 8, Segmenti poslovanja. Ovaj standard, zasniva se na menadžerskom pristupu, odnosno, na stanovištu da segmenti o kojima se eksterno izveštava treba da se podudaraju sa segmentima o kojima se izveštava interno, što znači da su za eksterne korisnike finansijskih izveštaja adekvatni segmenti koji su adekvatni za interne interesente (Obradović, 2008). To znači da menadžerski pristup omogućava eksternim korisnicima finansijskih izveštaja da sagledaju poslovne procese „očima menadžmenta“ i da, samim tim, realnije predvide odluke menadžmenta, koje značajno utiču na buduće novčane tokove preduzeća (Financial Accounting Standards Board, 1997, paragraf 60). Ipak, nedostatak menadžerskog pristupa je u tome što kvalitet i kvantitet obelodanjenih informacija o segmentima upravo zavise od ljudskih osobina, stručnosti i ambicija menadžmenta (Turčić, 2012). Saopštavanje informacija o segmentima je u bliskoj vezi sa agencijskim (zastupničkim) problemom (Berger & Hann, 2007), tako da menadžeri preduzeća, kao lica odgovorna za sastavljanje finansijskih izveštaja, mogu biti motivisani da saopšte nepotpune i neadekvatne informacije o segmentima (Wang & Ettredge, 2015). Pored toga, aktuelni MSFI 8 je fleksibilan dokument, koji ostavlja značajan prostor za varijacije prakse izveštavanja po segmentima. Iz napred navedenih razloga, praksa finansijskog izveštavanja po segmentima predstavlja važno istraživačko područje.

Predmet rada je upravo praksa finansijskog izveštavanja o segmentima akcionarskih društava, koja se kotiraju na Beogradskoj berzi u Republici Srbiji (RS) i Zagrebačkoj berzi u Republici Hrvatskoj (RH). U navedenim susjednim zemljama, od kojih jedna jeste (RH), a druga nije (RS) članica Evropske unije, sva kotirana preduzeća u obavezi su da, prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja opšte namene, slede punu verziju Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja, koja uključuje MSFI 8.

Cilj rada je da se sagleda stepen usklađenosti praksi eksternog finansijskog izveštavanja po segmentima sa MSFI 8, kao i da se ispita da li postoji i koji je stepen

uticaja veličine preduzeća i karaktera eksternog revizora (velika revizorska kuća ili drugi revizor) na obim finansijskih informacija o segmentima obelodanjenih u okviru napomena uz finansijske izveštaje. Pored toga, s obzirom na fleksibilnost MSFI 8, istraživanje u radu treba da otkrije da li postoje nacionalne specifičnosti u izveštavanju po segmentima.

U skladu sa navedenim ciljem, u radu se testiraju sledeće istraživačke hipoteze:

- H1: Kotirana društva ne obelodanjuju adekvatne informacije o segmentima.
- H2: Postoji pozitivna veza između veličine kotiranog društva i obima finansijskih informacija o segmentima koje društvo obelodanjuje.
- H3: Finansijski izveštaji kotiranih društava, čiju reviziju vrše velike međunarodne revizorske kuće, sadrže obimnije finansijske informacije o segmentima u odnosu na finansijske izveštaje kotiranih društava čiju reviziju vrše ostale revizorske kuće.

Hipoteze se testiraju pomoću kvantitativne naučne metodologije, koja uključuje deskriptivnu statističku analizu, analizu korelacije i analizu poređenja grupa. Pored toga, značajnu ulogu u istraživanju ima metod komparacije, u smislu poređenja prakse finansijskog izveštavanja po segmentima između preduzeća u RS i RH, kao i poređenja rezultata empirijskog istraživanja u radu sa ranijim istraživanjima sprovedenim u istim i drugim zemljama.

U nastavku se, najpre, daje pregled literature u području istraživanja, uključujući rezultate ranijih istraživanja o faktorima koji utiču na obim informacija o segmentima koje se obelodanjuju u finansijskim izveštajima opšte namene. Nakon toga, opisuju se metodologija istraživanja i uzorak. U poslednjem segmentu rada, prezentuju se i interpretiraju rezultati empirijskog istraživanja sprovedenog u RS i RH, nakon čega se iznose zaključna razmatranja i ograničenja istraživanja, kao i nagoveštavaju pravci budućih istraživanja u razmatranoj oblasti.

PREGLED LITERATURE

Međunarodni odbor za računovodstvene standarde (IASB) objavio je MSFI 8 2006, označivši 1. januar 2009, kao datum početka primene istog (uz opciju ranije primene). MSFI 8 je nastao u kontekstu konvergencije MSFI i Opšteprihvaćenih računovodstvenih principa (GAAP) SAD, i to blagim modifikovanjem Iskaza o standardima finansijskog računovodstva (Statement of Financial Accounting Standards - SFAS) 131, Obelodanjivanje o segmentima preduzeća i povezane informacije, koji je, u 1997, objavio Odbor za standarde finansijskog računovodstva (Financial Accounting Standards Board - FASB) SAD i koji je u navedenoj zemlji kasnije kodifikovan kao Accounting Standards Codification - ASC 280, Izveštavanje po segmentima.

MSFI 8 se značajno razlikuju od svog prethodnika, MRS 14. Najznačajnija razlika je u načinu identifikovanja segmenata o kojima se izveštava - pristup rizik-prinos zastupljen u MRS 14 zamenjen je pomenutim menadžerskim (upravljačkim) pristupom, koji se zasniva na načinu organizovanja segmenata unutar preduzeća za potrebe donošenja poslovnih odluka i ocene uspešnosti. Iz toga ne treba zaključiti da je u MRS 14 bila zanemarena interna organizacija. Ona je bila pogodna za potrebe eksternog izveštavanja samo ako se zasnivala na proizvodnoj ili geografskoj osnovi (Obradović, 2008), dok je prema MSFI 8 ona pogodna za iste potrebe, bez obzira na to da li se zasniva na nekoj od pomenutih osnova. Pored toga što je korisnicima finansijskih izveštaja omogućio da poslovne procese posmatraju iz perspektive menadžmenta, menadžerski pristup, u odnosu na MRS 14, kako navode N. Nichols, D. L. Street and A. Tarca (2013), stvorio je preduslove za:

- povećanje broja izveštajnih segmenata i količine obelodanjenih informacija o segmentima,
- pravovremeno pružanje informacija o segmentima uz relativno niske marginalne troškove,
- povećanje raznovrsnosti u merenju performansi segmenata, i
- veću usklađenost eksternih informacija o segmentima sa analizama koje vrše menadžeri.

IASB (2013) navodi sledeće očekivane koristi od MSFI 8:

- dostizanje konvergencije sa GAAP SAD,
- bolje predviđanje novčanih tokova entiteta,
- bolje informacije o rizicima koje menadžment smatra značajnim, i
- učestalije saopštavanje informacija, s obzirom na to da su one već raspoložive.

S druge strane, IASB je očekivao da se ispolje sledeći nedostaci:

- nekonzistentnost segmenata između entiteta, zbog razlika u internoj strukturi,
- nedovoljna uporedivost informacija u vremenu u uslovima čestih internih reorganizacija,
- oskudna informaciona osnova za geografsku analizu, i
- neujednačeno merenje u vezi sa istovrsnim informacijama o segmentima između entiteta.

Značajna promena odnosi se i na način označavanja segmenata. Naime, umesto pojmova „poslovni segment“ i „geografski segment“, zastupljenih u MRS 14, u MSFI 8 se koristi jedinstveni termin „operativni segment“. Pri tome, za razliku od MRS 14, koji je zahtevao dvodimenzionalnu segmentaciju entiteta (na osnovu proizvoda/usluga i geografskih područja), u MSFI 8 se zastupa jednodimenzionalna segmentacija. Prema MSFI 8, operativni segment je komponenta entiteta:

- koja po osnovu poslovnih aktivnosti ostvaruje prihode i izlaže se rashodima, koji mogu da proističu i iz transakcija sa drugim segmentima,
- čije rezultate redovno razmatra glavni donosilac poslovnih odluka u kontekstu ocene uspešnosti i donošenja odluka o raspodeli resursa, i
- za koju su raspoložive posebne finansijske informacije.

Iz ove definicije se uočava da nije svaka komponenta preduzeća operativni segment. Naime, deo preduzeća može da se smatra operativnim segmentom u duhu MSFI 8 samo ako ima odlike profitnog ili investicionog centra, kao relativno samostalne i funkcionalno sposobne jedinice, čiji menadžer

ima ovlašćenja i odgovornosti za prihode, rashode i rezultat (profitni centar), ili (uz prethodno) i za kapitalna ulaganja - investicioni centar (Malinić *et al*, 2019). Na primer, funkcija istraživanja i razvoja, za koju se vezuje nastanak rashoda, ali ne i prihoda, ne može biti operativni segment (Hoyle, Schaefer & Douppnik, 2016). Pored toga, prema MSFI 8, ne mora svaki operativni segmenti ujedno biti segment o kojem se izveštava, tj. izveštajni segment. MSFI 8, kao i IAS 14 koji mu je prethodio, dopušta da se suštinski slični operativni segmenti, poput prodavnica jednog trgovinskog lanca (Đukić, 2002), spoje za potrebe eksternog izveštavanja, ali i zahteva da se ispita značaj operativnih segmenata za eksterne korisnike finansijskih izveštaja, zbog čega finansijski izveštaji opšte namene, možda, neće uvek sadržati informacije o svim operativnim segmentima preduzeća.

Prema MSFI 8, entitet treba da, putem nefinansijskih i kvalitativnih informacija, objasni suštinu svojih izveštajnih segmenata, pružajući informacije o faktorima na osnovu kojih su oni identifikovani i vrstama proizvoda i usluga na kojima ostvaruju prihode. Ipak, ključni deo obelodanjivanja o segmentima, prema istom standardu, čine finansijske (novčane) informacije, navedene u Tabeli 1 (uz komparaciju sa informacijama koje su se obelodanjivale u skladu sa MRS 14). Tabela 1 pokazuje da, prema MSFI 8, mnoge vrste finansijskih informacija imaju uslovni karakter, u smislu da se saopštavaju u napomenama uz finansijske izveštaje samo ako su raspoložive za glavnog donosioca poslovnih odluka, što je bitna razlika u odnosu na MRS 14. Stoga, obim obelodanjenih informacija može znatno da varira od preduzeća do preduzeća (Obradović i Karapavlović, 2016a). Mada su, za mnoge korisnike finansijskih izveštaja, informacije u izveštaju o novčanim tokovima ključne za ocenu prošlih i predviđanje budućih performansi (Knežević, Mitrović i Ilić, 2016), obelodanjivanje novčanih tokova segmenata ne razmatra se u MSFI 8, što J. B. Hoyle *et al* (2016) objašnjavaju činjenicom da se ove informacije često ne generišu ni za interne potrebe.

Generalno, ako se merodavni standardi finansijskog izveštavanja poštuju prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja, od uslovom da su isti kvalitetni (Obradović

Tabela 1 Finansijske informacije o segmentima prema MRS 14 i MSFI 8

Karakter informacija	MRS 14	MSFI 8
Rezultat	Da	Da
Sredstva	Da	Da ¹
Obaveze	Da	Da ¹
Otpisi nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme	Da	Da ¹
Prihodi od eksternih kupaca	Da	Da ¹
Prihodi iz transakcija sa drugim segmentima	Da	Da ¹
Značajni prihodi i rashodi koje nisu doveli do novčanih tokova različiti od otpisa	Da	Da ¹
Prihodi i rashodi od kamata	Preporučuje se	Da ¹
Značajne stavke prihoda i rashoda	Preporučuje se	Da ¹
Ulaganja u pridružene i zajednički kontrolisane entitete	Da	Da ¹
Učešća u neto rezultatu pridruženih ili zajednički kontrolisanih entiteta obračunatih metodom udela	Da	Da ¹
Rashod ili prihod po osnovu poreza na dobitak	Da	Da ¹
Usklađivanja zbira prihoda, rezultata, sredstava, obaveza i drugih značajnih pozicija izveštajnih segmenata sa odgovarajućim iznosima za ceo entitet	Da	Da
Kapitalni izdaci	Preporučuje se	Nije naznačeno
Ostala merila profitabilnosti	Preporučuje se	Nije naznačeno
Informacije o novčanim tokovima	Preporučuje se	Nije naznačeno
Informacije o proizvodima i uslugama (prihodi za svaku vrstu ili grupu sličnih proizvoda/usluga)	Nije naznačeno	Da ²
Informacije geografskim oblastima (prihodi od prodaje i netekuća sredstva)	Nije naznačeno	Da ²
Informacije o glavnim kupcima (prihodi od prodaje svakom glavnom kupcu i identitet segmenta/grupe segmenata koji su ostvarili prihode, ali ne i identitet kupca)	Nije naznačeno	Da ²

Napomene: 1 - Informacija se obelodanjuje ako je raspoloživa za glavnog donosioca poslovnih odluka; 2 - Informacija se ne obelodanjuje ako nije raspoloživa, a troškovi njenog generisanja bi bili neprihvatljivo visoki.

Izvor: Autori, prema Lucchese & Di Carlo, 2016, 101.

i Karapavlović, 2016b), finansijski izveštaji biće pouzdana osnova za donošenje poslovnih odluka (Milošević & Kikanović, 2014). Brojna istraživanja ukazuju na to da postoji značajan prostor za unapređenje kvaliteta finansijskog izveštavanja i u RS i u RH. V. Obradović i N. Karapavlović (2016a), istraživanjem koje su sproveli na uzorku od 500 kotiranih i nekotiranih preduzeća u RS u 2013, utvrdili su da relativno mali broj preduzeća obelodanjuje informacije o segmentima, koje su obično nepotpune, kao i da finansijske informacije često nisu praćene adekvatnim kvalitativnim objašnjenjima. Da su finansijski izveštaji preduzeća u RS oskudni sa informacijama o segmentima, potvrdili su svojim istraživanjem i I. Medved *et al* (2016). Istraživanjima

je otkriveno da kompanije u RS nedovoljno poštuju i merodavne standarde koji se bave drugim područjima obelodanjivanja, i to: obelodanjivanjima o povezanim stranama (Jakšić, 2010), biološkim sredstvima (Mijić, Spahić i Vuković, 2010; Savić i Obradović, 2020), porezom na dobitak (Vučković-Milutinović & Lukić, 2013; Vržina, Obradović & Bogičević, 2020), nekretninama (uključujući investicione), postrojenjima i opremom (Obradović i Karapavlović, 2014; Karapavlović, Obradović & Milutinović, 2018) i nematerijalnim ulaganjima (Obradović, 2018). Istraživanjem koje su sproveli D. Spasić and K. Denčić-Mihajlov (2014), utvrđeno je da preduzeća koja se kotiraju na Beogradskoj berzi, u proseku, obelodanjuju 64,34% informacija koje zahtevaju

standardi. Preduzeća u RH imaju dužu tradiciju u primeni MSFI, u odnosu na preduzeća u RS. Naime, u RH se MSFI (u početku samo MRS), primenjuju od 1993. godine (Mamić-Sačer i Ramač-Posavec, 2012), a u RS od 2003, (finansijske institucije), odnosno, pd 2004, (ostali profitno orijentisani entiteti). Ipak, istraživanja pokazuju da postoji prostor za unapređenje kvaliteta i transparentnosti godišnjih finansijskih izveštaja kotiranih preduzeća i u RH (Pervan, 2006; Pivac & Čular, 2012; Pervan, 2013; Pivac, Vuko & Čular, 2017; Vržina *et al*, 2020). Na osnovu navedenog, definisana je prva istraživačka hipoteza.

Brojni istraživači nastoje da utvrde koji faktori podstiču sastavljače finansijskih izveštaja da obelodanjuju, odnosno, ne obelodanjuju informacije o segmentima. J. Prather-Kinsey and G. K. Meek (2004), utvrdili su da velika preduzeća u svojim finansijskim izveštajima obelodanjuju veću količinu informacija u odnosu na mala. A. Prencipe (2004) i M. M. Alfaraih and F. S. Alanezi (2011), navode da velika preduzeća karakteriše složenija organizaciona struktura, veće iskustvo i raspolaganje obimnim resursima, uključujući najsavremenije informaciono-komunikacione tehnologije, kao i veća odgovornost prema akcionarima i težnja za privlačenje novih investicija, iz čega proističe očekivanje da ona saopštavaju obimnije informacije o svojim segmentima. M. Chavent, Y. Ding, L. Fu, H. Stolowy and H. Wang (2005), objašnjavajući zašto velika preduzeća saopštavaju obimnije informacije o svojim segmentima, navode da ta preduzeća, zbog uspostavljenog sistema internog izveštavanja, imaju niže troškove generisanja informacija o segmentima, dok mala preduzeća pokušavaju da se zaštite od konkurencije skrivajući bitne informacije. Da velika preduzeća obelodanjuju obimnije informacije o segmentima, potvrdili su svojim istraživanjima i P. Dumontier and B. Raffournier (1998); A. Prencipe (2004); L. Patelli and A. Prencipe (2007); P. N. Pardal and A. I. Morais (2011); M. M. Alfaraih and F. S. Alanezi (2011); E. Leung and A. Verriest (2015); V. Obradović i N. Karapavlović (2016a); R. A. Mateescu (2016) i P. Amado, F. Albuquerque and N. Rodrigues (2018). Na osnovu navedenog, definisana je druga istraživačka hipoteza.

P. Dumontier and B. Raffournier (1998); J. Prather-Kinsey and G. K. Meek (2004); E. Bonsón and T. Escobar (2006); M. M. Alfaraih and F. S. Alanezi (2011) i R. A. Mateescu (2016), utvrdili su da preduzeća čiji su finansijski izveštaji predmet revizije od strane tzv. „Velike četvorke“, koju čine Deloitte, PricewaterhouseCoopers (PwC), Ernst & Young (EY) i KPMG, obelodanjuju veću količinu informacija u finansijskim izveštajima u odnosu na ona koja nisu klijenti „Velike četvorke“. P. Dumontier and B. Raffournier (1998), ističu da velike revizorske kuće koriste svoju nezavisnost od klijenata kako bi uticale na njih da se, prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja, u potpunosti pridržavaju merodavnih standarda, čime štite svoj ugled, kao i da zaposleni u velikim revizorskim kućama, zahvaljujući dobrim međunarodnim obukama i stalnom profesionalnom usavršavanju, imaju veće stručne kompetencije za reviziju finansijskih izveštaja sastavljenih na osnovu MSFI, u odnosu na zaposlene u malim revizorskim firmama. J. A. Souza, A. S. Neto, G. C. Benedicto and D. J. Mendonça (2016) ističu da velike revizorske kuće ne prihvataju aranžmane revizije sa preduzećima koja u svojim finansijskim izveštajima obelodanjuju manji obim informacija, uključujući informacije o segmentima. Na osnovu navedenog, definisana je treća istraživačka hipoteza.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA I UZORAK

Empirijsko istraživanje sprovedeno je na uzorku od 360 preduzeća, koja su se kotirala na Beogradskoj berzi dana 1. avgusta 2020, i 100 preduzeća koja su se istog dana kotirala na Zagrebačkoj berzi, a čiji finansijski izveštaji su bili javno dostupni u vreme sprovođenja istraživanja. Analiza strukture uzorka preduzeća u RS, prema segmentima trgovanja, pokazuje da su obične akcije četiri preduzeća uključene u Primarni listing (obveznice jednog od njih kotiraju se na Otvorenom tržištu), da su obične akcije tri preduzeća uključene u Standardni listing (preferencijalne akcije jednog od njih kotiraju se na Otvorenom tržištu), da se običnim akcijama 18 preduzeća trguje na Otvorenom tržištu, dok se običnim akcijama preostalih 335 preduzeća

trguje putem Multilateralne trgovačke platforme (MTP). Finansijski izveštaji 95, od 455 preduzeća kotiranih na Beogradskoj berzi (svih 95 je na MTP-u), i 2 od 102 preduzeća kotiranih na Zagrebačkoj berzi nisu bili dostupni. Podaci o preduzećima, koja se kotiraju na pomenutim berzama, preuzeti su sa zvaničnih internet prezentacija berzi. Kao izvor informacija o segmentima, korišćene su napomene uz pojedinačne i konsolidovane finansijske izveštaje posmatranih preduzeća za 2018, dok su za potrebe istraživanja, takođe, korišćeni podaci iz bilansa stanja i revizorskih izveštaja za 2018, raspoloživih na zvaničnoj internet prezentaciji Agencije za privredne registre RS, odnosno, Finansijske agencije RH. Činjenica da finansijski izveštaji, čak 20% preduzeća kotiranih na Beogradskoj berzi, nisu javno dostupni govori da je narušena blagovremenost, kao jedna od poboljšavajućih kvalitativnih karakteristika finansijskih izveštaja (čija suština je u raspoloživosti informacija koje su potrebne i u vreme kada su potrebne korisnicima za donošenje ekonomskih odluka - E. O. Frank, 2020), ali i da nije ispoštovana važeća regulativa finansijskog izveštavanja (Zakon o računovodstvu, Zakon o tržištu kapitala, Pravilnik o uslovima i načinu javnog objavljivanja finansijskih izveštaja i vođenja registra finansijskih izveštaja), što, kako navode B. Savić i N. Obradović (2020), otvara pitanje odnosa nadležnih tela u RS prema zaštiti javnog interesa.

Testiranje postavljenih istraživačkih hipoteza izvršeno je na sledeći način:

- prva hipoteza - poređenjem odredbi MSFI 8 sa informacijama o segmentima koje su posmatrana preduzeća obelodanila u svojim napomenama uz finansijske izveštaje;
- druga hipoteza - primenom Pearson-ovog i/ili Spearman-ovog koeficijenta korelacije, pri čemu su, prilikom utvrđivanja jačine korelacije, uvažene Cohen-ove smernice (Pallant, 2007), uz korišćenje ukupnih bilansnih sredstava na kraju 2018, kao osnove za merenje veličine preduzeća;
- treća hipoteza - poređenjem podataka za preduzeća čiji su finansijski izveštaji predmet revizije od strane „Velike četvorke“ i onih čiji su finansijski izveštaji predmet revizije od

strane ostalih revizorskih kuća primenom neparametarskog Mann-Whitney U testa za poređenje grupa, koji je primenjen zato što je utvrđeno da, u svakom od razmatranih slučajeva, empirijski raspored promenljivih odstupa od normalnog, što znači da nije ispunjen uslov za primenu parametarskog t-testa.

Druga i treća istraživačka hipoteza testirane su na nivou pojedinačnih javnih tržišta kapitala (Beogradska berza i Zagrebačka berza), na nivou oba tržišta zajedno. Statistička obrada podataka izvršena je korišćenjem IBM SPSS Statistics Version 24.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Pregledom napomena uz finansijske izveštaje preduzeća, koja čine uzorak za 2018, utvrđeno je da je informacije o segmentima obelodanilo 20 akcionarskih društava kotiranih na Beogradskoj berzi (dva čije su obične akcije uključene na Primarni listing, dva čije su obične akcije uključene na Standardni listing, tri čije obične akcije su na Otvorenom tržištu i 13 čije obične akcije su na MTP-u), što čini 5,56% dela uzorka koji se odnosi na preduzeća u RS (360 preduzeća). Od akcionarskih preduzeća u RS, obuhvaćenih istraživanjem koje su sproveli V. Obradović i N. Karapavlović (2016a), a koje se odnosi na 2013, 12,81% (26 od 203) je obelodanilo informacije o segmentima. Prezentovane činjenice ukazuju na pad učestalosti obelodanjivanja informacija o segmentima od strane akcionarskih društava u RS, iako je ta učestalost i pre pada bila skromna. Učestalost obelodanjivanja informacija o segmentima je veoma niska kod preduzeća na MTP-u - 3,88%. Kod preduzeća koja pripadaju ostalim segmentima trgovanja, ta učestalost je na nivou od 28%. Informacije o segmentima za 2018, obelodanilo je 51 akcionarsko društvo kotirano na Zagrebačkoj berzi, što čini 51% posmatranih preduzeća u RH. Činjenica da napomene uz finansijske izveštaje mnogih preduzeća (posebno u RS) ne sadrže informacije o segmentima, može se objasniti odsustvom segmentacije za potrebe internog izveštavanja i nedovoljnim motivima sastavljača finansijskih izveštaja da obelodane ove informacije,

zbog nedovoljnih podsticaja iz okruženja, pre svega, od strane revizora (Obradović i Karapavlović, 2016a).

Iako, prema MSFI 8, preduzeća koja obelodanjuju informacije o operativnim segmentima treba da saopšte osnovu (faktore) za njihovo identifikovanje, tri preduzeća koja se kotiraju na Beogradskoj berzi to nisu učinila, što čini 15% preduzeća koja obelodanjuju informacije o segmentima. Isti nedostatak uočen je i kod deset preduzeća, koja se kotiraju na Zagrebačkoj berzi, što je 19,6% preduzeća koja obelodanjuju informacije o segmentima. Ipak, nazivi segmenata, uglavnom, daju osnov da se zaključi koji faktor je korišćen prilikom njihove identifikacije. Kod 18 kotiranih preduzeća u RS (90%), segmenti su identifikovani na osnovu proizvoda/usluga, a kod dva (10%) na osnovu geografskih oblasti. Kod 36 kotiranih preduzeća u RH (70,6%), osnova za segmentacija su proizvodi/usluge, a kod 15 (29,4%) geografske oblasti. Može se konstatovati da, u obe posmatrane zemlje, dominira segmentacija na osnovu proizvoda/usluga, ali da je ta dominacija izraženija u RS. Pored toga, 55% (11 od 20) preduzeća u RS, odnosno, 47% (24 od 51) preduzeća u RH, ne obelodanjuje informacije o vrstama proizvoda i usluga na osnovu kojih svaki izveštajni segment ostvaruje prihode, što MSFI 8 zahteva.

Kao što se iz Tabele 2 vidi, broj izveštajnih segmenata, bez onih koji su označeni kao „ostali“, kod preduzeća u RS nalazi se u rasponu od 2 do 7, a kod preduzeća u RH u rasponu od 1 do 10. U napomenama uz finansijske izveštaje jednog preduzeća u RS navodi se da se ono sastoji od tri operativna segmenta, ali su informacije o prihodima, rezultatu i sredstvima prikazane za dva segmenta, jer se informacije o dva segmenta prikazuju zajedno, na osnovu čega se može smatrati da je to preduzeće dvosegmentno. Jedno preduzeće u RS najpre navodi i opisuje šest segmenata, ali u nastavku, zbog objedinjavanja nekih segmenata, prezentuje informacije za tri segmenta. Jedno preduzeće u RS identifikuje dva izveštajna segmenta, pri čemu jedan dalje raščlanjava na dva, a drugi na osam podsegmenata (reč je o različitim vrstama osiguranja koje osiguravajuće društvo pruža). Jedno preduzeće u RH identifikuje dva izveštajna segmenta, pri čemu jedan dalje raščlanjava na četiri, a drugi na dva podsegmenta. Prosečan broj segmenata u posmatranim preduzećima u RS je 3,1, a u preduzećima u RH 3,3.

Obim obelodanjenih informacija o segmentima varira u obe zemlje. Dva preduzeća u RS saopštavaju samo jednu finansijsku (novčanu) informaciju o segmentima - prihode od prodaje, a jedno čak 47 različitih finansijskih informacija, uključujući

Tabela 2 Broj izveštajnih segmenata u akcionarskim društvima u RS i RH

Broj segmenata	Republika Srbija		Republika Hrvatska	
	Broj preduzeća	Učešće	Broj preduzeća	Učešće
1	0	0,00%	4	7,84%
2	10	50,00%	19	37,25%
3	5	25,00%	16	31,37%
4	1	5,00%	3	5,88%
5	2	10,00%	2	3,92%
6	1	5,00%	2	3,92%
7	1	5,00%	1	1,96%
8	0	0,00%	0	0,00%
9	0	0,00%	1	1,96%
10	0	0,00%	3	5,88%
Ukupno	20	100,00%	51	100,00%

izvedene (informacije izvedene iz drugih prezentovanih informacija), pri čemu je prosečan broj obelodanjenih finansijskih informacija 12,7. U RH, po jednu finansijsku informaciju obelodanjuju tri preduzeća, dok jedno obelodanjuje čak 48 različitih finansijskih informacija. Prosečan broj finansijskih informacija o segmentima je nešto niži u odnosu na posmatrana društva u RS -9,70.

Iz Tabele 3 proističe da skoro isti procenat (oko 20%) preduzeća u RS u RH (4 od 20 u RS, odnosno 10 od 51 u RH), ne obelodanjuje ostvarene rezultate segmenata u okviru informacija o segmentima, iako to zahteva MSFI 8. S druge strane, neka preduzeća obelodanjuju više od jednog sloja (nivoa) rezultata -

6 takvih preduzeća kotira se na Beogradskoj berzi, a 18 na Zagrebačkoj berzi. Tabela 4 pokazuje da je u akcionarskim preduzećima u RS najčešća mera uspešnosti segmenata rezultat nakon oporezivanja (neto dobitak ili gubitak), dok je kod posmatranih preduzeća u RH to poslovni rezultat.

Od 19 preduzeća u RS, koja obelodanjuju prihode segmenata, samo 9 iste jasno raščlanjava na internu i eksternu komponentu, tj. na prihode od prodaje drugim segmentima i prihode od prodaje eksternim kupcima. Prihode segmenata obelodanjuje 49 preduzeća u RH, a njih 18 vrši raščlanjavanje na internu i eksternu komponentu. Tri preduzeća u RS prikazuju i prihode i rashode po osnovu kamata, a jedno neto

Tabela 3 Učestalost obelodanjivanja finansijskih informacija o segmentima

Karakter informacija	Broj preduzeća u RS	Broj preduzeća u RH
Rezultat	16 (80%)	41 (80%)
Sredstva	15 (75%)	23 (45%)
Obaveze	5 (25%)	22 (43%)
Prihodi	19 (95%)	49 (96%)
Prihodi i rashodi od kamata ili neto kamata	4 (20%)*	8 (16%)*
Troškovi otpisa	6 (30%)	24 (47%)
Značajne stavke prihoda i rashoda	8 (40%)	20 (39%)
Učešća u neto rezultatu pridruženih ili zajednički kontrolisanih entiteta obračunatih metodom udela	1 (5%)	2 (4%)
Poreski rashodi i prihodi	5 (25%)	9 (18%)
Značajni prihodi i rashodi koji nisu doveli do novčanih tokova različiti od otpisa	3 (15%)	4 (8%)
Ulaganja u pridružene i zajednički kontrolisane entitete	0 (0%)	0 (0%)
Kapitalni izdaci	1 (5%)	10 (20%)

*Banke nisu uključene zbog toga što su prihodi i rashodi od kamata za njih poslovni prihodi i rashodi.

Izvor: Autori

Tabela 4 Pokazatelji uspešnosti segmenata

Krajnji obelodanjeni oblik rezultata	RS	RH
Poslovni rezultat	5	16
Rezultat pre oporezivanja	3	3
Rezultat nakon oporezivanja	7	14
Drugi oblici rezultata	0	5
Nejasno	1	3

Izvor: Autori

kamatu. I prihode i rashode po osnovu kamata prikazuju tri preduzeća u RH, dok šest prikazuje neto kamatu. U napomenama uz finansijske izveštaje 15 preduzeća u RS, identifikovane su informacije o sredstvima segmenata, pri čemu jedno obelodanjuje obrtna, a jedno stalna sredstva (ostalih 13 obelodanjuje samo ukupna sredstva). Od 23 preduzeća u RH, koja obelodanjuju sredstva segmenata, 8 ih raščlanjava. Primetno je da preduzeća u RS učestalije obelodanjuju sredstva segmenata nego preduzeća u RH, dok je u slučaju obaveza situacija obrnuta. Jedno preduzeće u RS prikazuje ukupnu pasivu segmenata, ali ne navodi koji deo pasive se odnosi na obaveze. Jedno preduzeće u RS obelodanjuje i iznos sopstvenog kapitala segmenata, a isto čine dva preduzeća u RH. Uprkos tome što MSFI 8 zahteva da se obelodani osnova za obračun internih transakcija, samo jedno od posmatranih preduzeća u RS to čini, dok u RH to čine četiri preduzeća. Tri preduzeća u RS i sedam u RH prikazuju usaglašavanja rezultata, prihoda, sredstava i obaveza segmenata sa odgovarajućim informacijama koje se odnose na celinu. Iz Tabele 3 se uočava da je učestalost obelodanjivanja informacija o troškovima otpisa i kapitalnim izdacima veća u RH nego u RS. S druge strane, preduzeća u RS češće obelodanjuju značajne negotovinske prihode i rashode, tj. prihode i rashode koje nisu doveli do novčanih tokova u datom periodu.

Informacije o prihodima od prodaje po proizvodima i geografskim oblastima saopštava sedam preduzeća u RS. Isto čine dva preduzeća u RH. Četiri preduzeća u RS i 16 u RH saopštavaju samo prihode po geografskim oblastima. Po tri preduzeća u RS i RH saopštavaju prihode raščlanjene po prodatim proizvodima/uslugama. Pored prihoda po geografskim oblastima, šest preduzeća u RH iskazuje sredstva po geografskim oblastima u kojima preduzeća posluju, dok je pet prikazuje kapitalne izdatke po geografskim oblastima.

Informacije o glavnim kupcima, uz iznos prihoda od prodaje tim kupcima (uglavnom je reč o zbirnim iznosima), obelodanjuje pet posmatranih preduzeća u RS, ali samo dva saopštavaju identitet segmenata koji su ostvarili te prihode. Tri preduzeća saopštavaju identitete glavnih kupaca (što MSFI 8 ne zahteva).

Sedam preduzeća u RH saopštava informacije o glavnim kupcima, pri čemu nijedno od njih ne saopštava koji segmenti su ostvarili te prihode, a dva saopštavaju i nazive glavnih kupaca.

Na osnovu prethodno navedenog, može se konstatovati da:

- određeni broj preduzeća, u okviru opštih informacija o segmentima, ne obelodanjuje na osnovu kojih faktora je izvršena segmentacija, niti koji proizvodi doprinose ostvarenju prihoda segmenata,
- ostvareni rezultat segmenta ne saopštavaju sva preduzeća, i
- veoma mali broj preduzeća obelodanjuje osnovu za obračun internih transakcija, kao i usklađivanje informacija o segmentima sa informacijama o celini.

Pomenuti nedostaci u vezi sa obelodanjivanjem informacija o segmentima preduzeća u RS i RH pokazuju da se MSFI 8 ne primenjuje dosledno, odnosno, da preduzeća u svojim napomenama uz finansijske izveštaje ne saopštavaju sve informacije koje zahteva pomenuti standard. To ima za posledicu prihvatanje prve istraživačke hipoteze. Uvidom u revizorske izveštaje u vezi sa finansijskim izveštajima preduzeća u uzorku, nisu uočena zapažanja revizora o neadekvatnosti informacija o segmentima. Ta činjenica, uz prezentovane rezultate empirijskog istraživanja, ukazuje na nedovoljnu posvećenost revizora informacijama o segmentima. Prezentovani rezultati sugerišu i da je eksterno izveštavanje po segmentima znatno zastupljenije kod preduzeća u RH nego kod preduzeća u RS, ali i da kompanije u RS u proseku saopštavaju više vrsta finansijskih informacija o segmentima.

U vezi sa odnosom između veličine preduzeća i obima obelodanih finansijskih informacija o segmentima, utvrđeno je da:

- kod preduzeća u RS (na osnovu Spearmanovog koeficijenta korelacije, budući da empirijski raspored promenljivih odstupa od normalnog), postoji jaka i statistički značajna pozitivna korelacija ($\rho = 0,743$, $p = 0,000$);

- kod preduzeća u RH (na osnovu Spearman-ovog, ali i Pearson-ovog koeficijenta korelacije, koji je primenjen uz uvažavanje centralne granične teoreme, prema kojoj raspored promenljivih u uzorku sa više od 30 opservacija teži normalnom), postoji srednja i statistički značajna pozitivna korelacija ($r = 0,308$, $p = 0,028$; $\rho = 0,462$, $p = 0,001$);
- kod preduzeća u RS i RH posmatranih zajedno (na osnovu Spearman-ovog i Pearson-ovog koeficijenta), postoji jaka i statistički značajna pozitivna korelacija ($\rho = 0,523$, $p = 0,000$; $r = 0,501$, $p = 0,000$).

Navedeni rezultati sugerišu da sa porastom veličine akcionarskih društava raste i obim finansijskih informacija o segmentima koje ona obelodanjuju. Drugim rečima, i u RS i u RH veća preduzeća obelodanjuju više finansijskih informacija o segmentima u napomenama uz finansijske izveštaje u odnosu na manja preduzeća. Prema tome, druga istraživačka hipoteza se prihvata. Uticaj veličine preduzeća na obim obelodanih informacija izraženiji je u RS nego u RH.

U vezi sa odnosom između karaktera revizorske kuće i obima obelodanih finansijskih informacija o segmentima utvrđeno je da:

- u proseku, preduzeća u RS, koja su klijenti revizorskih kuća koje pripadaju „Velikoj četvorci“, obelodanjuju 20,30 finansijskih informacija o segmentima, a ona koja su klijenti ostalih revizorskih kuća obelodanjuju 9,04 takve informacije, ali, prema rezultatima Mann-Whitney U testa, razlika između obima finansijskih informacija koje obelodanjuju klijenti „Velike četvorke“ ($Md = 12$, $n = 7$) i klijenti ostalih revizorskih kuća ($Md = 6$, $n = 13$) nije statistički značajna, mada ima srednji intenzitet ($U = 22,00$, $z = -1,89$, $p = 0,067$, $r = 0,42$);
- u proseku, preduzeća u RH, koja su klijenti revizorskih kuća koje pripadaju „Velikoj četvorci“, obelodanjuju 10,12 finansijskih informacija o segmentima, a ona koja su klijenti ostalih revizorskih kuća 8,24 takve informacije, ali, prema rezultatima Mann-Whitney U testa, razlika između obima finansijskih informacija koje obelodanjuju klijenti „Velike četvorke“ ($Md = 8$, $n = 39$) i klijenti ostalih revizorskih kuća ($Md = 5$, $n = 12$), nije statistički značajna ($U = 185,00$, $z = -1,09$, $p = 0,275$, $r = 0,15$);
- u proseku, kada se preduzeća u RS i RH posmatraju zajedno, klijenti „Velike četvorke“ obelodanjuju 11,67 finansijskih informacija o segmentima, a klijenti ostalih revizorskih kuća 8,44 takve informacije, ali, prema rezultatima Mann-Whitney U testa, razlika između obima obelodanih informacija, koje obelodanjuju klijenti „Velike četvorke“ ($Md = 8,5$, $n = 46$) i klijenti ostalih revizorskih kuća ($Md = 6,0$, $n = 25$), nije statistički značajna ($U = 428,50$, $z = -1,769$, $p = 0,077$, $r = 0,21$).

Prezentovani rezultati pokazuju da klijenti „Velike četvorke“ i u RS i RH obelodanjuju više informacija o segmentima u odnosu na ostala preduzeća, pri čemu je razlika između ovih kategorija preduzeća izraženija u RS. Ipak, ni u Republici Srbiji ni u Republici Hrvatskoj ta razlika nije statistički značajna, što znači da nema dovoljno dokaza da se konstatuje da je treća hipoteza ispunjena.

ZAKLJUČAK

Komparativna analiza eksternog finansijskog izveštavanja po segmentima u Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj sugeriše da, u datom području finansijskog izveštavanja, postoje nacionalne specifičnosti, što je i očekivano s obzirom na fleksibilnost MSFI 8. Na taj zaključak upućuju nalazi:

- da je eksterno izveštavanje po segmentima znatno zastupljenije kod akcionarskih društava u RH nego kod akcionarskih društava u RS,
- da učestalost obelodanjivanja nekih informacija o segmentima, koje imaju uslovni karakter (poput informacija o sredstvima i obavezama), osetno varira između posmatranih zemalja, i
- da segmentacija, na osnovu proizvoda/usluga i segmentacija na osnovu geografskih oblasti, imaju različit udeo u ovim zemljama (iako u obe zemlje dominira segmentacija na osnovu proizvoda/usluga).

Istraživanjem je utvrđeno da približno svako osamnaesto preduzeće, čije se hartije od vrednosti kotiraju na javnom tržištu kapitala u RS, tj. na Beogradskoj berzi, obelodanjuje informacije o segmentima u okviru napomena uz finansijske izveštaje. S druge strane, to čini približno svako drugo preduzeće čije se hartije od vrednosti kotiraju na javnom tržištu kapitala u RH, odnosno, na Zagrebačkoj berzi. To može biti posledica snažnijih podsticaja za obelodanjivanje informacija o segmentima, koji dolaze od strane korisnika finansijskih izveštaja, prevashodno investitora i zajmodavaca, ali i razvijenije segmentacije preduzeća za potrebe internog izveštavanja, u RH u odnosu na RS.

Informacije o segmentima ne moraju da budu sastavni deo napomena uz finansijske izveštaje. One se ne obelodanjuju ako preduzeće nije segmentirano za potrebe internog izveštavanja. Ako se takve informacije obelodanjuju, one treba da budu u skladu sa MSFI 8. Međutim, istraživanje u radu je otkrilo da nemali broj preduzeća, i u RS i u RH, obelodanjuje informacije uz odstupanje od MSFI 8, koje se ogleda u tome što nedostaju neke obavezne informacije. Iz toga se nameće zaključak da informacione potrebe učesnika na tržištu kapitala i eksterni revizori ne pružaju dovoljno snažne podsticaje za obelodanjivanje detaljnih i kvalitetnih informacija o segmentima. Stoga, državne institucije, nadležne za finansijsko izveštavanje, organizatori tržišta kapitala, profesionalne računovodstvene organizacije, eksterni revizori, ali i sami sastavljači finansijskih izveštaja, treba da posvete više pažnje informacijama o segmentima, kako bi se poboljšala informaciona osnova za donošenje ekonomskih odluka, posebno investicionih i kreditnih.

Istraživanjem je utvrđeno i da obim finansijskih informacija o segmentima raste sa porastom vrednosti sredstava i u RS (posebno) i u RH, tj. da veća preduzeća obelodanjuju detaljnije informacije u odnosu na manja preduzeća. To može biti posledica višeg nivoa razvoja sistema internog izveštavanja kod većih preduzeća i snažnijih podsticaja za obelodanjivanje detaljnih i kvalitetnih informacija kojima su izložena veća preduzeća, s obzirom na

njihovu generalno veću javnu odgovornost. Ipak, nije utvrđeno da postoji statistički značajna veza između tipa revizorske kuće i broja obelodanjenih finansijskih informacija o segmentima, ni u RS ni u RH, koja je otkrivena ranijim istraživanjima sprovedenim u drugim zemljama. To znači da nema dovoljno osnova da se konstatuje da velike i renomirane međunarodne revizorske kuće, u odnosu na ostale revizorske kuće, više podstiču kompanije u RS i RH da obelodanjuju kvalitetne informacije o segmentima i biraju klijente na osnovu kvaliteta obelodanjivanja.

Ključno ograničenje rada, odnosi se na relativno mali uzorak preduzeća, posebno u RS, koji je posledica činjenice da je, u praksi, finansijsko izveštavanje po segmentima relativno skromno zastupljeno. Stoga, rezultate istraživanja, posebno one koji se odnose na Republiku Srbiju treba prihvatiti sa izvesnom rezervom. Rad otvara brojna pitanja u području finansijskog izveštavanja o segmentima. U narednim istraživanjima, u ovom području, pažnju treba usmeriti ka ispitivanju uticaja drugih faktora (poput vlasničke strukture preduzeća, broja članova upravnog odbora, broja nezavisnih članova upravnog odbora, profitabilnosti, stepena zaduženosti i sl.), na obim obelodanjenih informacija o segmentima, pri čemu treba sagledati njihov uticaj i na obavezne informacije o segmentima i na informacije koje imaju uslovni karakter. Takođe, u daljim istraživanjima treba posvetiti pažnju nefinansijskim informacijama o segmentima, razlozima zbog kojih mnoge kompanije, posebno u RS, ne saopštavaju informacije o segmentima u finansijskim izveštajima, kao i o uticaju poslovanja segmenata na životnu sredinu i uopšte okruženje u kojem posluju.

REFERENCE

- Alfaraih, M. M., & Alanezi, F. S. (2011). What Explains Variation in Segment Reporting? Evidence from Kuwait. *International Business & Economics Research Journal*, 10(7), 31-46. doi:10.19030/iber.v10i7.4665

- Amado, P., Albuquerque, F., & Rodrigues, N. (2018). The explanatory factors of segments disclosure in non-financial entities listed in European markets. *Contaduría y Administración*, 63(3), 1-23. doi:10.22201/fca.24488410e.2018.1629
- Berger, G. P., & Hann, N. R. (2007). Segment profitability and the proprietary and agency costs of disclosure. *The Accounting Review*, 82(4), 869-906.
- Bogicevic, J. (2013). Accounting implications of foreign currency transactions translation and hedging. *Economic Horizons*, 15(2), 137-151. doi:10.5937/ekonhor1302133B
- Bonsón, E., & Escobar, T. (2006). Digital reporting in Eastern Europe: An empirical study. *International Journal of Accounting Information Systems*, 7(4), 299-318. doi:10.1016/j.accinf.2006.09.001
- Chavent, M., Ding, Y., Fu, L., Stolowy, H., & Wang, H. (2005). Disclosure and determinants studies: An extension using the Divisive Clustering Method (DIV). *European Accounting Review*, 15(2), 181-218. doi:10.1080/09638180500253092
- Chen, P., & Zhang, G. (2003). Heterogeneous investment opportunities in multiple-segment firms and the incremental value relevance of segment accounting data. *The Accounting Review*, 78, 397-428. doi:10.2308/ACCR.2003.78.2.397
- Dumontier, P., & Raffournier, B. (1998). Why firms comply voluntarily with IAS: An empirical analysis with Swiss data. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 9(3), 216-245.
- Đukić, T. (2002). Utvrđivanje i analiza novčanih tokova segmenata. *Računovodstvo*, 46(6), 21-26.
- Financial Accounting Standards Board. (1997). *Statement of Financial Accounting Standards No. 131: Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information*, Norwalk.
- Frank, E. O. (2020). An assessment of the conceptual linkages between the qualitative characteristics of useful financial information and ethical behavior within informal institutions. *Economic Horizons*, 22(2), 137-148. doi:10.5937/ekonhor2002145F
- Hoyle, J. B., Schaefer, T. F., & Doupnik, T. S. (2016). *Advanced Accounting*. 13th edition, New York, NY: Mc. Graw Hill Education.
- IASB. (2013). *Post-implementation Review of IFRS 8 Operating Segments*. Review of Academic Literature to December 2012. Staff Paper 6B, IASB Board meeting January, Retrieved July 25, 2020, from <http://www.ifrs.org/Meetings/Pages/IASB-January-2013.aspx>
- Jakšić, D. (2010). Regulatorna i praksa obelodanjivanja povezanih strana u finansijskim izveštajima u Republici Srbiji. U J. Čanak (Ur.). *Mogućnosti i ograničenja razvoja računovodstvene profesije u Srbiji, XLI simpozijum Računovodstvo i poslovne finansije u savremenim uslovima poslovanja* (str. 96-109). Zlatibor, RS: Savez računovođa i revizora Srbije.
- Jovkovic, B. (2019). Ocena prioritarnih ciljeva i funkcionisanje interne kontrole u preduzećima Šumadijskog i Raškog okruga. *Economic Horizons*, 21(2), 129-142. doi:10.5937/ekonhor1902131J.
- Kajüter, P., & Nienhaus, M. (2017). The impact of IFRS 8 adoption on the usefulness of segment reports. *Abacus*, 53(1), 28-58. doi:10.1111/abac.12105
- Karapavlović, N., Obradović, V., & Milutinović, S. (2018). Financial reporting of investment properties in Serbian manufacturing enterprises. In V. Babić (Ed.). *5th International Scientific Conference on Contemporary Issues in Economics, Business and Management* (pp. 445-454). Kragujevac, RS: Faculty of Economics University of Kragujevac.
- Knežević, S., Mitrović, A. i Ilić, Z. (2016). Pogled na izveštavanje o tokovima gotovine iz različitih perspektiva. *Menadžment u hotelijerstvu i turizmu*, 4(2), 36-47.
- Leung, E., & Verriest, A. (2015). The impact of IFRS 8 on geographical segment information. *Journal of Business Finance & Accounting*, 42(3) & (4), 273-309. doi:10.1111/jbfa.12103
- Lucchese, M., & Di Carlo, F. (2016). The impact of IFRS 8 on segment disclosure practice: Panel evidence from Italy. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 6(1), 96-126. doi:10.5296/ijafr.v6i1.9239
- Malinić, D., Milićević, V. i Stevanović, N. (2019). *Upravljačko računovodstvo*. Sedmo izdanje. Beograd, RS: Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta u Beogradu.
- Mamić-Sačar, I. i Ramač-Posavec, S. (2012). Analiza problema praktične primjene međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja u Republici Hrvatskoj. *Ekonomski pregled*, 63(9-10), 541-560.

- Mateescu, R. A. (2016). Segment disclosure practices and determinants: Evidence from Romanian listed companies. *The International Journal of Management Science and Information Technology*, 20, 40-51.
- Medved, I., Milutinović, S., & Tadić, J. (2016). Measuring the possibility of improving segment reporting. In V. Stojanović-Aleksić (Ed.). *4th International Scientific Conference Contemporary Issues In Economics, Business And Management* (pp. 213-221), Kragujevac, RS: Faculty of Economics University of Kragujevac.
- Mijić, K., Spahić, N. i Vuković, B. (2011). Regulativa i praksa finansijskog izveštavanja o biološkim sredstvima u Republici Srbiji. *Ekonomika poljoprivrede*, 58(4), 647-659.
- Milošević, S. i Kikanović, R. (2014). Regulatorni okvir finansijskog izveštavanja u Republici Srbiji. *Ekonomija: Teorija i praksa*, 7(2), 23-43.
- Nichols, N., Street, D. L., & Tarca, A. (2013). The impact of segment reporting under the IFRS 8 and SFAS 131 management approach: A research review. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 24(3), 261-312. doi:10.1111/jifm.12012
- Obradović, V. (2008). Identifikovanje izveštajnih segmenata prema MSFI 8. *Računovodstvo*, 52(1-2), 15-27.
- Obradović, V. (2018). Finansijsko izveštavanje o nematerijalnim ulaganjima u Republici Srbiji. U V. Ivanović, D. Zlatanović, J. Nikolić, Z. Kalinić, B. Jovković i N. Janković (Ur.). *Implikacije ekonomije znanja za razvojne procese u Republici Srbiji* (str. 713-725). Kragujevac, RS: Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
- Obradović, V. i Karapavlović, N. (2014). Finansijsko izveštavanje o nekretninama, postrojenjima i opremi u Srbiji. *Računovodstvo*, 58(11-12), 38-50.
- Obradović, V. i Karapavlović, N. (2016a). Eksterno izveštavanje po segmentima u Republici Srbiji. *Ekonomске teme*, 54(1), 155-176.
- Obradović, V. i Karapavlović, N. (2016b). Kvalitetno finansijsko izveštavanje kao faktor unapređenja konkurentnosti privrede Republike Srbije. U V. Marinković, V. Janjić i V. Mičić (Ur.). *Unapređenje konkurentnosti privrede Republike Srbije* (str. 391-402). Kragujevac, RS: Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
- Pallant, J. (2007). *SPSS Survival Manual: A Step By Step Guide to Data Analysis Using SPSS for Windows (Version 15)*. 3rd edition. Berkshire, UK: Open University Press.
- Pardal, P. N., & Morais, A. I. (2011). Segment reporting under IFRS 8 - evidence from Spanish listed firms. In AECA Asociación Española de Contabilidad y Administración de Empresas (Orgs.). *Actas del XVI Congreso AECA - Nuevo modelo económico: Empresa, Mercados y Culturas* (pp. 1-24).
- Patelli, L., & Prencipe, A. (2007). The relationship between voluntary disclosure and independent directors in the presence of a dominant shareholder. *European Accounting Review*, 16(1), 5-33. doi:10.1080/09638180701265820
- Pervan, I. (2006). Voluntary financial reporting on the internet: The practice of Croatian and Slovene joint-stock companies. *Financial Theory and Practice*, 30, 1-27.
- Pervan, I. (2013). Financial reporting for Croatian listed companies - Need for harmonization with EU regulation. *SSRN Electronic Journal*, 1-3. doi.org/10.2139/ssrn.2237953
- Pivac, S. i Čular, M. (2012). Indeks kvalitete godišnjih izvješća - studija slučaja odabranih listanih poduzeća na zagrebačkoj burzi. U Z. Aljinović i B. Marasović (Ur.). *Matematički modeli u analizi razvoja hrvatskog finansijskog tržišta* (str. 97-130). Split, HR: Faculty of Economics.
- Pivac, S., Vuko, T., & Čular, M. (2017). Analysis of annual report disclosure quality for listed companies in transition countries. *Economic Research*, 30(1), 721-731. doi:10.1080/1331677X.2017.1311231
- Prather-Kinsey, J., & Meek, G. K. (2004). The effect of revised IAS 14 on segment reporting by IAS companies. *European Accounting Review*, 13(2), 213-234. doi:10.1080/096381803200138206
- Prencipe, A. (2004). Proprietary costs and determinants of voluntary segment disclosure: Evidence from Italian listed companies. *European Accounting Review*, 13(2), 319-340. doi:10.1080/0963818042000204742
- Savić, B. i Obradović, N. (2020). Izazovi finansijskog izveštavanja o biološkoj imovini. *Oditor*, 6(1), 7-21. doi:10.5937/Oditor20010075
- Souza, J. A., Neto, A. S., Benedicto, G. C., & Mendonça, D. J. (2016). Segment reporting in Brazil: Factors influencing the disclosure. *International Journal of Business Management and Economic Research*, 7(6), 804-816.

- Spasić, D., & Denčić-Mihajlov, K. (2014). An assessment of mandatory disclosure in the annual reports of Serbian listed companies. *Economics and Business*, 26, 97-106. doi:10.7250/eb.2014.026
- Stojanović, R. (2018). Segmentno izveštavanje u funkciji poslovanja entiteta u proizvodnoj delatnosti. *Računovodstvo*, 62(1-2), 21-47.
- Turčić, M. (2012). Harmoniziranje eksternog i internog finansijskog izveštavanja po segmentima poslovanja. *Ekonomski pregled*, 63(12), 713-733.
- Vržina, S., Obradović, V., & Bogičević, J. (2020). Financial reporting on income tax in Serbia and Croatia: An empirical analysis. *Ekonomika preduzeća*, 68(5-6), 330-340. doi:10.5937/EKOPRE2006330V
- Vučković-Milutinović, S., & Lukić, R. (2013). Analysis of deferred taxes in the business environment in Serbia. *Economia. Seria Management*, 16(1), 25-37.
- Wang, Q., & Ettredge, M. L. (2015). Discretionary allocation of corporate income to segments. *Research in Accounting Regulation*, 27(1), 1-13. doi:10.1016/j.racreg.2015.03.001
- Weetman, P. (2010). *Financial Accounting: An Introduction*. 5th edition. Harlow, UK: Financial Times Prentice Hall.

Primljeno 17. februara 2021,
nakon revizije,
prihvaćeno za publikovanje 15. aprila 2021.
Elektronska verzija objavljena 23. aprila 2021.

Vladimir Obradović je vanredni profesor Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu, na kome je i doktorirao iz oblasti finansijskog izveštavanja. Obavlja nastavne aktivnosti na nastavnim predmetima: Finansijsko izveštavanje, Finansijska analiza i planiranje, Napredno finansijsko izveštavanje i Međunarodno finansijsko izveštavanje. Njegova naučna interesovanja, prevashodno, vezana su za međunarodne aspekte i standarde finansijskog izveštavanja.

Marko Milašinović je asistent na Fakultetu za hotelijerstvo i turizam u Vrnjačkoj Banji, Univerziteta u Kragujevcu, na predmetima Računovodstvo, Teorija troškova i kalkulacije, i Finansijski menadžment. Student je doktorskih akademskih studija na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu. Glavne oblasti njegovog naučnog interesovanja su: upravljačko računovodstvo, obračun troškova i učinaka, i merenje i upravljanje performansama preduzeća.

Jasmina Bogičević je vanredni profesor na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Kragujevcu, na nastavnim predmetima Finansijsko knjigovodstvo i Budžetsko i poresko računovodstvo. Doktorirala je na Ekonomskom fakultetu u Subotici, Univerziteta u Novom Sadu, iz oblasti prevođenja stranih valuta i međunarodnog računovodstva. Glavne oblasti interesovanja su: finansijsko računovodstvo, specifična područja međunarodnog računovodstva, i budžetsko i poresko računovodstvo.

SEGMENT DISCLOSURES IN THE FINANCIAL STATEMENTS OF STOCK COMPANIES IN THE REPUBLIC OF SERBIA AND THE REPUBLIC OF CROATIA

Vladimir Obradovic¹, Marko Milasinovic² and Jasmina Bogicevic¹

¹Faculty of Economics, University of Kragujevac, Kragujevac, The Republic of Serbia

²Faculty of Hotel Management and Tourism in Vrnjacka Banja, University of Kragujevac, The Republic of Serbia

Information about the segments of a company is an important basis for making business decisions. In order for decisions based on segment information to be adequate, that information should be communicated in accordance with regulations. This paper is aimed at examining the adequacy of the segment information of listed companies in the Republic of Serbia and the Republic of Croatia and determining whether the volume of disclosed financial segment information is related to the company size and character of the audit firm. The research reveals that, in general, the disclosure of segment information is not fully in line with the International Financial Reporting Standard 8 - Operating Segments and that the joint-stock companies with a higher value of their total assets disclose financial segment information in more detail. However, there is no statistically significant difference in the amount of the segment information disclosed between the companies whose financial statements are audited by large audit firms and those that are the clients of other audit firms.

Keywords: segment reporting, International Financial Reporting Standard (IFRS) 8, stock companies, Belgrade Stock Exchange, Zagreb Stock Exchange

JEL Classification: M41, M42